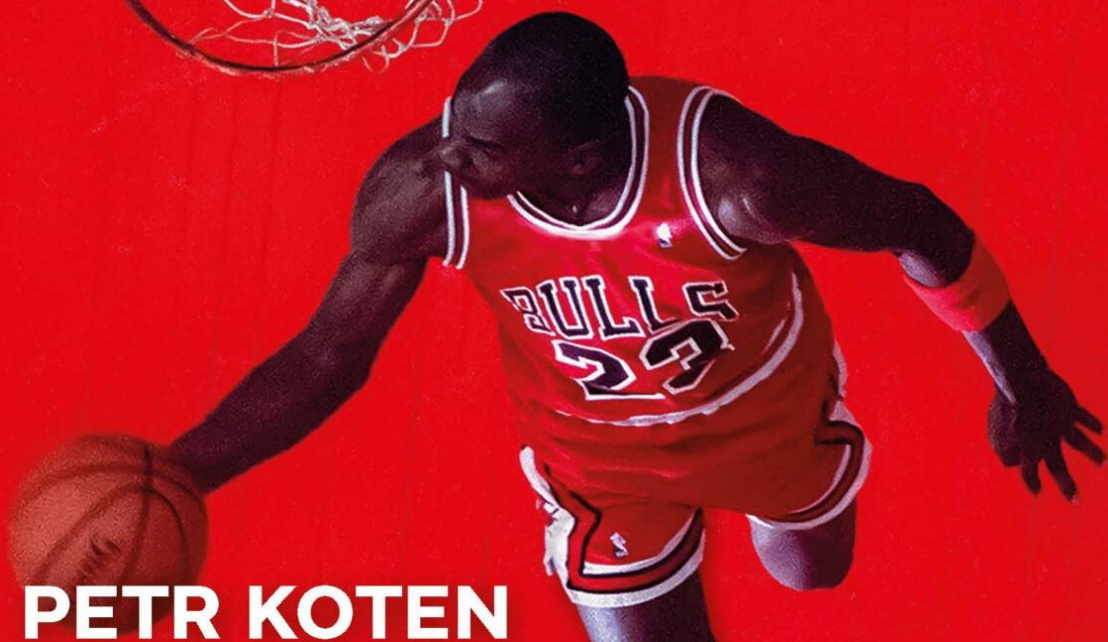

PR
OST
OR

PETR KOTEN

BASKETBAL

VELKÝ AMERICKÝ PŘÍBĚH

**P R
O S T
O R**

Petr Koten
Basketbal
Velký americký příběh

PROSTOR

PETR KOTEN

BASKETBAL

VELKÝ AMERICKÝ PŘÍBĚH

© Petr Koten 2022

Cover photo © Bob Lager, Newscom, Profimedia

Photo © Getty Images (strany 22, 28, 30, 36, 41, 44, 48, 53, 58, 68, 72, 76, 86, 102, 112, 122, 129, 137, 139, 151, 152, 156, 166, 177, 183, 201, 206, 218, 231, 248, 269, 304, 313, 321, 325, 332, 337, 341, 375, 379, 394, 410, 420, 424, 436, 458, 479, 488, 495, 508, 528, 530, 555), Profimedia (strany 5, 18, 32, 38, 63, 65, 67, 78, 89, 92, 96, 99, 105, 109, 111, 116, 118, 127, 132, 142, 146, 161, 174, 178, 187, 188, 190, 193, 201, 202, 208, 210, 214, 224, 226, 227, 235, 238, 242, 250, 255, 263, 266, 273, 276, 284, 287, 290, 297, 300, 309, 316, 328, 344, 348, 355, 358, 364, 367, 369, 370, 380, 386, 391, 399, 401, 404, 408, 416, 429, 439, 442, 449, 453, 463, 466, 472, 482, 496, 498, 512, 514, 523, 537, 541, 544, 552, 561, 574)

© PROSTOR 2022

ISBN 978-80-7260-532-3

Vznik této knihy umožnila bohatá basketbalová historie, nadšení vydavatelé a precizní práce autora. Finančním příspěvkem se podílel CZ BASKETBALL, protože Česká basketbalová federace je hrdým spolutvůrcem mezinárodních basketbalových dějin.

Tato kniha by se rodila o dost obtížněji
bez podpory od mé ženy Petry
a ostatních členů rodiny. Děkuji těm,
kteří mě motivovali k jejímu sepsání,
i těm, kteří přispěli svými radami
a postřehy k jejímu vylepšení.

Zvláštní poděkování patří Lukáši Kubovi
za badatelskou činnost na poli basketbalové
historie i odhalování a napravování
mých přehmatů.

OBSAH

Předmluva	15
Prolog I love this game	19
Kapitola 1 Málem to byl boxbal Jak se zrodila nová hra	23
Kapitola 2 Vzhůru na šňůru Tvrdý život prvních profesionálů	33
Kapitola 3 Růžové vyhlídky halasné ligy Předchůdci NBA doplatili na zlé časy	45
Kapitola 4 Sen pana Kaseho Jak newyorský novinář vymyslel NBA	59
Kapitola 5 Knickerbockerův odkaz Když vedl New York správňák Lapchick	69
Kapitola 6 Waterloo po americku Příběhy zaniklých klubů NBA	79
Kapitola 7 V zemi deseti tisíc jezer Lakers zářili už v Minneapolisu	93
Kapitola 8 Nápad století Časový limit na útok a rozkvět basketbalu	103
Kapitola 9 Ničitel kariér Mafián Molinas a další podvodníci	113

Kapitola 10		
Místo obran trhal zuby		123
Hrát NBA, nebo mít úspěšnou kariéru?		
Kapitola 11		
Nejmenší velikán		133
Otec Harlem Globetrotters i tříbodové střely		
Kapitola 12		
Světoví Globetrotters		143
Příběh nejslavnějšího týmu světa		
Kapitola 13		
Bílá proti černé		153
Těžké časy pro první černošské hvězdy		
Kapitola 14		
V erbu štístko		167
Bostonský stroj sbíral v padesátých a šedesátých letech tituly		
Kapitola 15		
Velikáni s vlastní hlavou		179
Zápisy Wilta Chamberlaina a Oscara Robertsona		
Kapitola 16		
Z kukuřičného pole do Hollywoodu		191
Pád a vzestup Lakers		
Kapitola 17		
Newyorská renesance		203
Nejúspěšnější éra New York Knicks		
Kapitola 18		
Kapitán Ček		215
Syn českého otce a americký hrdina		
Kapitola 19		
Kareem vs. Amerika		227
Léta vyčnívání Kareema Abdul-Jabbara		
Kapitola 20		
Čas vyhořelých supernov		239
Marné hledání hvězdy pro sedmdesátá léta		

Kapitola 21		
A proč sakra ne?		251
Divoké časy s ligou ABA		
Kapitola 22		
Skoro smrtící úder		267
Kermit Washington zasazuje ránu basketbalu		
Kapitola 23		
Magic a Bird, osudový pár		277
Soupeření Magika Johnsona a Larryho Birda		
Kapitola 24		
Osvícený diktátor		291
Třicetiletá vláda Davida Sterna nad NBA		
Kapitola 25		
Večírek s kokainem a smrtí		305
NBA a drogy		
Kapitola 26		
Ten největší		317
Nezadržitelný velikán Michael Jordan		
Kapitola 27		
Boty, pro které se vraždí		329
Basketbalová obuv přináší radost i hněv		
Kapitola 28		
Dream Team a Jordanův stín		345
Na Jordanovy soky zbylo barcelonské zlato		
Kapitola 29		
Hledání „nového Jordana“		359
Kým nahradit slavný originál?		
Kapitola 30		
Odpověď ulice		371
Malý velký zlobivec Allen Iverson		
Kapitola 31		
Shaq, Kobe a velký třesk		381
Souhvězdí Lakers předurčené k rozpadu		

Kapitola 32		
Opojné hulvátství		395
Stručná historie smečování		
Kapitola 33		
Právo první noci		411
Praví i falešní Češi v historii NBA		
Kapitola 34		
Jao je jen jeden		425
Jak Asie našla a ztratila svou hvězdu		
Kapitola 35		
Petruška a karambol		443
Největší evropské momenty		
Kapitola 36		
Trojka je víc než obrana		459
Když NBA přešla z defenzivy do ofenzivy		
Kapitola 37		
LeBron, člověk a stroj		473
Životní cesta superhvězdy 21. století		
Kapitola 38		
James zažehl Ameriku		489
Jak rozhodnutí změnit dres překreslilo NBA		
Kapitola 39		
Afričtí obři		499
Kmotrové basketbalu na černém kontinentu		
Kapitola 40		
Bouře z Oklahomy		515
Durant, Westbrook a Harden, milovaní i nenávidění		
Kapitola 41		
Zlatý standard		531
Dokonalá proměna Golden State Warriors		
Kapitola 42		
Přemnožení jednorožci		545
Výjimeční dlouhání novými vládci NBA		
Statistiky		563

PŘEDMLUVA

Je to tvoje životní šance, tak makej.“ S touhle větou mě táta tenkrát posílal do Ameriky. Nakonec to nedopadlo špatně.

Když se člověk narodí s příjmením Zídek, je předurčen k basketbalu. Jako syn slavného otce jsem ho vnímal a pohyboval se po halách odmalička. Ve Spartě jsem měl již v minižácích možnost vycestovat za železnou oponu, ale bez internetu, satelitu, kabelu a dalších dnešních samozřejmostí jsem neměl příliš povědomí o americkém basketu, a to ani bezprostředně před odchodem na UCLA (University of California, Los Angeles).

Když to trochu zbagatelizuju, tak jsem věděl, že basket je nejlepší v Americe, kde ho hrají převážně kouzelníci tmavé pleti, kteří s míčem i bez něj dokážou věci, jež odporují zákonům gravitace. Možná bylo lepší nevědět, že UCLA, které jsem se na jaře 1991 upsal, byla v té době a stále je nejúspěšnější školou, co se počtu titulů univerzitních mistrovství týče, s nekončící řadou hvězd, které za Bruins hrály. Kareem Abdul-Jabbar, Bill Walton, Reggie Miller, Marques Johnson...

Pozici a důležitost univerzitního basketbalu, ale i celého sportu v Americe jsem si za pár měsíců ujasnil při pohledu na plné stadiony a haly, které korespondovaly s množstvím mediálního pokrytí. Domácí Pauley Pavilion s kapacitou plus minus 13 tisíc sedadel bylo něco jiného než hala na Brumlovce pro pětistovku diváků. Novináři, televizní štáby nejen na zápasech, ale i na trénincích, studentská kapela a vyprodané haly – tak mě přivítala univerzitní liga NCAA.

První rok jsem se rozkoukával s otevřenou pusou, obdivoval a hrál na tréninku s Donem MacLeanem, nejlepším střelcem historie školy, a byl rád, že jsem rád. Ale po první sezoně se mi zajídalo u toho jen

asistovat a chtěl jsem víc. Na NBA jsem v té chvíli ani nepomyslel. Snad ani na začátku poslední univerzitní sezony jsem si o nejlepší lize světa nedovolil snít. Pak však přišlo Final 4 v Seattlu a jedenáctý titul pro UCLA. Přes 40 tisíc lidí v hledišti, mediální mikroskop a chvilkový pocit slávy po návratu do LA. Ale to vše bylo jen na univerzitě. Mohl jsem reálně doufat, že bych si zahrál s nadlidmi z Lakers nebo Clippers, na které se mi párkrát podařilo urvat lístek pod střechem za pár babek? Jak na předdraftovém kempu v Chicagu, tak na individuálních trénincích s týmy se však zadařilo a pocit šance stoupal. Charlotte Hornets si mě vybrali v prvním kole na 22. místě a dveře do nejlepší ligy světa se pro mě otevřely.

Draft je jedna věc, skvělý pocit a očekávání, ale chleba se láme na prvním oficiálním tréninku. Hráči, kteří byli ikonami, na tebe najednou najíždějí, berou ti míč nebo doskok. Velká nervozita a nejistota, jestli sem opravdu patřím a není to jen sen – tak si pamatuji otevření tréninkového tábora Hornets.

Jestli jsem si v NCAA vystačil s pracovitostí a odhodláním, tak na NBA to už nestačilo. Atletické dispozice spoluhráčů i protihráčů odpovídaly očekávání a tyhle rozdíly už dohnat nešlo. NBA je absolutní vrchol směsice vrcholných individuálních dovedností, kterým se daří vtisknout více či méně týmový duch, v závislosti na trenérovi.

Phil Jackson a jeho asistenti tvrdě drželi Bulls na uzdě v triangle offense, Michael Jordan i za stavu plus 30 pro Bulls, pár minut před koncem, tvrdě peskoval nováčky na place při sebemenší odchylce od útočných nebo obranných kombinací. Jinde se týmy utápěly v individuálních kreacích svých stars.

Penzum zápasů byl šok. Pokud jsem po špatném zápase na UCLA den nebo dva nespal, v NBA na tohle není čas. Show must go on. Výhra, nebo prohra, pochvala, nebo mytí hlav od trenéra – 15 minut po zápase je třeba myslet na další. Šest exhibic, 82 zápasů základní části plus play off, kam jsem se nikdy nedostal – smekám před hvězdami, které večer co večer nesou na svých bedrech osud celého týmu.

Plné haly, přenosy, sledovanost, reklamy, privátní boxy, kontrakty hráčů a jejich výměny, sponzorské smlouvy – NBA byla, je a bude především skvělý byznys. Celebrity v prvních řadách na Lakers nebo Knicks. Pod komisionářem Davidem Sternem liga udělala snad všechna

nejlepší možná ekonomická rozhodnutí. Její příjmy procentuálně vzrostly nejvíce ze všech amerických sportů. V NBA na začátku devadesátých let hrálo pár Evropanů, dnes jsou to desítky cizinců z celého světa. NBA akademie rostou po celém světě. NBA je světový fenomén, a pokud se nic zásadního nepokazí, zůstane jím i nadále.

Mé tři roky v NBA nebyly lehké. Tenkrát jsem hodně těžce nesl, že se mi nepodařilo prosadit se, respektive nalézt cestu, jak se prosadit. Teď se na to samozřejmě dívám zcela jinou optikou a velmi si cením, že jsem do nejlepší ligy světa nakoukl. Amerika mě naučila být pozitivní, věřit si a pokusit se o zdánlivě nemožné.

„Makej a ničeho se neboj.“ S tou větou jsem před třemi lety posílal do zámorí svého syna Honzu. Možnost stát se součástí basketbalové Ameriky otevírá mnoho dveří. To platí víc než kdykoli dřív.

Jiří Zidek, první český basketbalista v NBA

PROLOG

I love this game

NBA. I love this game.“ Při smečích Shawna Kempa, přihrávkách naslepo od Magika Johnsona, radostných výkřicích Dominiqua „Wilkinse a samozřejmě i koších Michaela Jordana se slavní Američané vyznávali. A miliony diváků v tom byly s nimi. I oni se zamilovali.

To byly časy.

Devadesátky.

Rychlost. Síla. Přesnost. Ladnost. Radost. Zklamání. Tomu sportovnímu divadlu nechybělo nic. Americký sen byl i tak opojný, ale stát se divákem v New Yorku, Los Angeles, Chicagu. To by bylo...

A nadšení z tyjátru nevyvanulo, ani když reklama skončila a začalo se doopravdy hrát. Dunění z tribun, výbuchy radosti. Po zádech běžel mráz. Tohle je ta nejlepší hra ze všech!

Byla tak vzdálená. Její velkolepost okouzlovala. Chlapíci jako z NBA po Praze a jiných středoevropských městech opravdu neběhali. I v té televizi se barevný a zvukový svět amerických arén otevíral jenom vzácně.

Tak vstoupila nejslavnější z basketbalových lig do Československa.

Své kouzlo si u mnohých udržela, když se konečně dalo zjistit, co jsou zač ti létající bohové mezi sportovci, co všechno tropí na hřišti i v životě a v čem vynikají.

Nebylo toho málo.

„Kam jinam než do NBA mohou přijít lidé jako Bill Russell, Spencer Haywood, Ricky Barry, Dennis Rodman a Allen Iverson a vyjevit svou pravou tvář.“

Lepší vyznání nemohl Bill Walton, hodně přerostlý kalifornský cyklista, milující cykasorosty, hru na piano a skupinu Grateful Dead, vymyslet.

Russella postavil mimořádný úspěch v NBA do čela boje s rasovou diskriminací, Haywood s Barrym získávali práva pro ostatní sportovce

a Rodman s Iversonem ukázali, že být jiný je taky v pořádku. Možná se k bližním občas nezachovali nejlíp, ale historie jim to snad odpustí.

Z NBA všech pět vyčnívalo, ale zase ne tak moc. NBA je totiž ligou osobností. Ve které jiné soutěži se setkávali budoucí starostové, kongresmani a uchazeči o prezidentský úřad? Mafiáni, filantropové, podvodníci, investoři, bezdomovci, miliardáři, oběti i vrazi?

Příběhů vážných, tragických, komických i těžko uvěřitelných zažil americký basketbal během 130 let své historie už tolik... Vzácná náhoda občas zachraňovala hráčům životy, jindy jim je hloupá rozhodnutí brala.

Basketbal vtrhl do americké společnosti, ale i na další kontinenty jako velká voda a rychle nabyl obliby. Pomáhal držet mládež zdravou, sbližovat kultury a zvláště ve velkých městech dostal skoro okamžitě podobu lidové zábavy. Vhodný se ukázal být i pro dívky.

Dějiny stály dlouho proti němu, rozvoj nové hry zastavila první světová válka, pak Velká deprese a další válečné časy, na průlom si musel počkat. Ale s návratem amerických hochů domů z Evropy i Pacifiku už ho nic nemohlo zastavit.

Ani basketbal nepřijímal novoty automaticky, ale často k nim byl otevřenější. K mísení kultur a vlivů docházelo na hřištích snáz než ve společnosti. Když se NBA v šedesátých letech napevno usadí v životech fanoušků, její hvězdy se stávají vzory – ne vždy hodnými následování. Mnohé příběhy odvahy, odhodlání, obětování a odříkání však inspirují dodnes.

Hra má však hlavně bavit. Basketbal to zvládá nejen hrou samotnou, ale i hrami kolem hry. Víří kolem něj šílené konspirace. James Naismith si autorství hry přivlastnil, Jao Ming (Yao Ming) je produktem čínských laboratoří, Michael Jordan má v NBA potomka...

Co spojovalo Tomáše Batu s Magikem Johnsonem, gymnastku Evu Bosákovou s Harlem Globetrotters a krasobruslařku Věru Hrubou se založením NBA? Středoevropský prvek je mezi otci zakladateli amerického profesionálního basketbalu hodně výrazný. Kdy se blýskl John Havlicek? Kdo si nechal ukrást pohár pro šampiony ABA a kdo rozbil trofej pro vítěze NBA? Poslední dva výtečníky spojují slovenské kořeny, jak se dočtete.

Následujících 42 kapitol není odpovědí na všechno, co jste kdy chtěli vědět o basketbalu, pouze pokusem o zachycení těch nejvýraznějších stop, které zanechal, když krácel Amerikou.

Jestliže pobaví, poučí či inspirují, naplnily svou roli.

KAPITOLA 1

Málem to byl boxbal

Jak se zrodila nová hra

Pan učitel James Naismith dostal domácí úkol a splnil ho přinejmenším na jedničku. Vymyslel basketbal. Na pravidla mu stačily dva listy papíru. Třináctero přikázání. Ten dokument se zachoval a má svoji cenu, naposledy byl vydražen za 4,3 milionu dolarů. Naismithovy myšlenky však mají hodnotu mnohem větší. Každý den inspiřují hráče a hráčky, aby zvedli hlavy a zamířili výš.

Ve Springfieldu v americkém státě Massachusetts mají nepříjemné zimy. Plískanice venkovnímu sportování nesvědčily a uvnitř se studenti nudili. Zvláště tahle banda. V mezinárodním výcvikovém středisku pro lektory mládežnické organizace YMCA (Young Men's Christian Association) jim říkali *Incorrigibles*. Nenapravitelní. A pan řídící Luther Gulick se mračil. Bylo třeba přijít s novou hrou do tělocvičny, která by aspoň na pár týdnů omladinu zaměstnala.

Dva Gulickovi podřízení si na úkolu vylámali zuby. Pak dostal šanci třicetiletý Naismith. Před Vánoce 1891 musí být hotovo, má na to dva týdny. A ať si v tělocvičně nikdo neublíží.

Inspirace přišla ze všech směrů, kromě obou fotbalů také z lakrosu, ragby, baseballu či hokeje. Bude to hra míčová, ty jsou oblíbenější. Míč na fotbal, ten, co se hraje v Evropě, bude nejbezpečnější volbou. Soupeři si obvykle ublíží v okolí brány, proto je třeba umístit terče tak, aby to k nim měli všichni daleko.

Nechybělo moc a basketbal se mohl jmenovat boxbal. Původně chtěl Naismith po školníkovi Stebbinsovi dvě krabice, ale musel se spokojit s tím, co v kumbálu bylo. K balkonu v tělocvičně přivázal dva koše na broskve. Tehdy ještě měly dno. Významný nedostatek, jak se ukázalo, když padla jediná trefa premiérového zápasu.

◀ Vynálezce basketbalu James Naismith a propriety, které měl v prosinci 1891 po ruce. Fotbalový míč a koš na broskve.

Košě zavěsil Naismith deset stop vysoko, tedy 305 centimetrů. Tak to prostě vyšlo a tak už to zůstalo.

Cíl basketbalu si vypůjčil ze hry, kterou se bavil jako chlapec doma na farmě v kanadském Almonte. Jmenuje se *duck on a rock*, kachna na kameni. Kamenem se při ní sestřeluje jiný, větší, položený na skále nebo na pařezu. Jeden obránce se snaží znesnadnit míření a dostat se na pozici útočníka. Proto útočící hráč udělá nejlépe, když bude střílet obloučkem. Prostě jako v basketbalu, řeklo by se.

Nečekaně dobrá zábava

Osmnáct studentů se neochotně sešlo k nové hře 21. prosince, Naismith vyvěsil pravidla na nástěnku a ve stručné promluvě je prezentoval. Průkopníky rozdělil do dvou devítičlenných družstev a mohlo se hrát. Nadšení bylo okamžité, borci zápolení propadli. „To byl začátek nové hry jménem basketbal a konec potíží s touto třídou...“ zapsal si Naismith spokojeně.

Později svou vzpomínku korigoval. „Neměl jsem připravené dostatečné množství pravidel,“ zkritizoval se v rozhlasovém interview z roku 1939, krátce před svou smrtí. První zápas se proměnil v pranic. „Chlapci se začali stahovat, kopat a mlátit. Skončilo to haldou těl uprostřed tělocvičny. Než jsem je stihl oddělit, jeden byl v bezvědomí, další měli monokly a jeden si vykloubil rameno.“

Po důsledné domluvě trenéra a rozhodčího v jedné osobě se bojovníci umravnilo, nová hra má být přece nenásilná. Nakonec se rozhodlo i o vítězi. Jediný střelecký úspěch třicetiminutového zápasu si připsal William R. Chase, prosadil se zhruba z osmi metrů.

Po každé trefě bylo třeba pro míč vyšplhat po žebříku. Pak někdo udělal do dna díru. Jenže jen malou, aby jí prošlo bidlo, kterým by šlo míč vystrčit. Stále to bylo zdržení, ale už kratší. Později na dno koše přibývalo propadlo. S přelomem století hru vylepšily kovové obroučky. A pak se konečně objevil dobrodinec, kterého napadlo zaháknout sítku a nechat míč prostě proletět. Zlepšovák se prosazuje na začátku století, v roce 1912 přicházejí na trh sítky z nylonu.

První míče určené speciálně pro basketbal začala v roce 1894 vyrábět společnost A.G. Spalding and Bros. Byly kožené, šněrované a po obvodu o deset centimetrů větší než míč fotbalový. V roce 1949 se ujal rozměr nový, o pět centimetrů menší.

V první verzi pravidel hráč s míčem nesměl postupovat, mohl jen přihrávat či střílet. Důvod byl opět bezpečnostní, pohybujícímu se útočníkovi hrozí zranění nejvíc.

Pozoruhodné je Naismithovo pravidlo číslo VII. Tři fauly jednoho týmu za sebou se počítají jako jeden bod pro faulované. Tohle už dávno neplatí, většina ze třinácti regulí ovšem zůstala nedotčena.

Styd'te se, Lžismithi!

Na veřejnost s novou hrou vyšel Naismith na začátku roku 1892. V lednu zveřejňuje článek „A New Game“ (Nová hra), o pět dní později se hraje první oficiální zápas a v březnu už jsou na souboj studentů proti učitelům přizváni diváci. Dorazilo jich na dvě stovky. Jediný bod učitelů při porážce 1:5 zaznamenal Amos Alonzo Stagg, později významný chicagský trenér, jenž přišel se zásadním zlepšovákem: místo v devíti bude lepší hrát v pěti. Více prostoru hře výrazně prospělo a basketbal si nyní mohly zahrát i menší skupiny.

A pak už se hrálo všude. Uvnitř. Venku. V zimě. V létě.

James Naismith se mohl spokojeně posadit do křesla a sledovat, jak se stává veleváženým otcem zakladatelem. Dnes má řadu soch a v samotném Springfieldu po něm pojmenovali Basketbalovou síň slávy.

Ale tak to nebylo. Naismith nebyl chlubílek, o pochlebování neusiloval. Když měl hru představit, novinář Dennis Horckenbach mu navrhl název *Naismith ball*, zarazil se a odvětil: „Máme tu koš a míč, budeme tomu říkat basketbal.“ Tehdy vlastně ještě *basket ball*.

Nebo to všechno proběhlo úplně jinak a Naismith nápad ukradl. Je jenom tím, kdo pravidla sepsal, vydal a basketbal zpopularizoval.

I taková teze má své stoupence, a to už od padesátých let. V únoru 2022 vydali Darril a George Fostytové s Brionem Carrollem knihu *Nais-MYTH: Basketball's Stolen Legacy*, která vyjevuje „novou pravdu“. Podle ní je skutečným otcem basketbalu syn německých emigrantů Lambert G. Will, už v roce 1890 ho jako šestnáctiletý hrával v Herkimeru ve státě New York. Místo míče prý používal hlávký zelí.

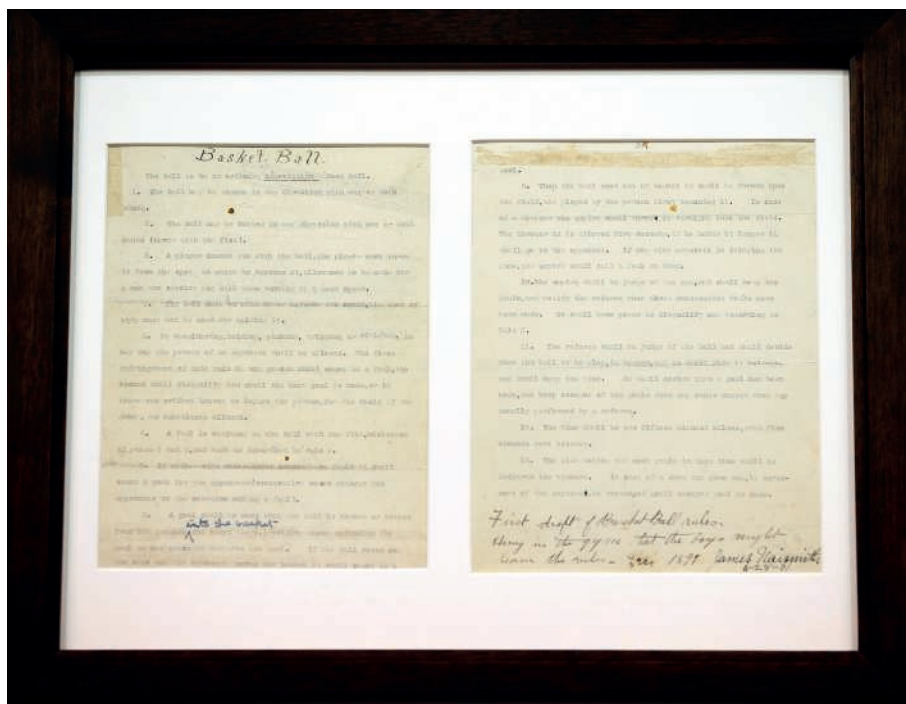
Will vedl pobočku YMCA v Herkimeru, s Naismithem se dobře znal, ale k autorství se nijak aktivně nehlásil a ani jeho potomci za něj nebojují. Možná je samozřejmě i varianta, že s ním Kanadán konzultoval či se u něj do určité míry inspiroval.

Každopádně platí, že basketbal přišel ve správnou dobu. Na konci 19. století se západní svět měnil, bohatl. Probíhala nová vlna urbanizace. V YMCA roste aktivita, mladé je třeba zabavit.

Vznikají další nové hry. Volejbal, netball. Ale rychlostí lesního požáru se nešířily. Jen basket ano.

Když se sport zrodí ve škole pro učitele, má z poloviny vyhráno. Ti ho obratem rozšířili po celých Spojených státech. Takřka hned se chytil na vysokých školách. Cornell, Rochester, Iowa, Chicago, Vanderbilt. Naismith sám se ujal týmu na University of Kansas, kde koučoval devět sezon. Nebo spíš vedl tým. Svému žákovi s trenérskými ambicemi Forrestu „Phogu“ Allenovi se vysmál: „Basketbal nemůžeš trénovat, prostě ho hraješ.“ Tenhle spor však Allen vyhrál a stal se zakladatelem basketbalové trenéršiny.

Naismithova pravidla basketbalu koupili v roce 2010 v aukci manželé David a Suzanne Boothovi do sbírky basketbalových memorabilií na University of Kansas. Na 4,3 milionu dolarů (83 milionů korun) se suma vyšplhala přetahováním s donátorem, který chtěl listinu věnovat Duke University. Aukční síň zároveň opanovala obava, že by se mohl objevit zájemce z Ruska.

První zápis basketbalových pravidel z roku 1891 má hodnotu několika milionů dolarů.

I týmy z různých YMCA tělocvičen by se rády mezi sebou poměřily. Prvními králi New Yorku jsou hráči Brooklyn Central YMCA, ale korunu jim roku 1896 bere 23rd Street YMCA. Ve stejném roce si patronát nad basketbalem přebírá Amateur Athletic Union. Na jejich šampionátech v letech 1897 a 1898 znovu září newyorská 23rd Street YMCA. Její hráči si začali říkat Wanderers a za dva roky prohráli jen jednou.

Basketbalisté zabrali tělocvičny a získávají nové členy tak vehementně, že si ostatní sportovci začínají stěžovat a z prostorů YMCA je často vylučují. Přiváděli prý rváče a jiné nekřesťanské elementy. Takhle zkrachovala třeba Philadelphia YMCA League.

Co s tím? Týmy začínají vybírat vstupné, aby měly na nájem. Za chvíli je začnou nazývat profesionály, objeví se mecenáši. A také už se

bude driblovat. Proti vychytralosti prvních profíků, kteří přihrávají sami sobě o zem, puristé z YMCA bojují, ale tenhle odpor je marný.

Nezastavitelný živel

Mladí učitelé ze Springfieldu se však na hranicích nezastavili. Nejstarší dochované basketbalové haly jsou proto mimo území Spojených států. Dlouho se z primátu těšilo sídlo pařížské YMCA na Rue de Tréville, kde se první zápas odehrál v prosinci 1893 pod dohledem Melvina B. Rideouta. Tamní hřiště zůstalo k basketbalu připravené dodnes, ačkoli dva masivní sloupy uprostřed hrozí otřesem mozku a historická palubovka je o zlomení kotníku.

Ale pak stačil jeden požár v kanadském St. Stephenu a hasiči objevili jednu dlouho ignorovanou místnost. Tělocvičnu. S dochovanou hrací plochou. Tady se hrálo už v roce 1892, kdy basketbal přivedl koušiček za hranici Naismithův žák Lyman Archibald. Nadšenci nyní vybírají finance na síň slávy kanadského basketbalu.

Belgie, Španělsko, Portugalsko, Rusko. YMCA nový sport šířila dál. Ovšem v Rakousku-Uhersku debutoval basketbal nezvykle. Ve východočeském Vysokém Mýtě ho gymnaziální učitel Jaroslav Karásek vyzkoušel na podzim 1897 se skupinou studentů na slavnostech školní mládeže. Sport hledal své české jméno, referovalo se o něm obvykle jako o „házené do koše“. Takto ho pojmenoval i krajanský týdeník *Pokrok Západu*, který přinesl v prosinci 1899 zprávu o sokolech z Chicaga, kteří změřili síly s anonymním americkým soupeřem.

Jaroslav Karásek se později přestěhoval do Brna a podílel se na založení tamní Moravské Slavie, která v basketbalu získala československý titul v letech 1952 a 1953.

Do Brazílie „zavlekl“ basketbal Američan Augusto Shaw v roce 1894, hra se však ujala mnohem víc mezi dívkami, u chlapců prohrál s fotbalem, který ve stejnou dobu dorazil z Anglie s Charlesem Williamem Millerem.

Následně se dostal do Austrálie, Duncan Patton ho představil v Indii, C. Hareek v Persii. Do Japonska hru přinesl další člen Naismithovy

Vítězové prvního basketbalového zápasu z prosince 1891 a jejich učitel po letech. James Naismith uprostřed v civilním oděvu, autor premiérového koše William R. Chase nahoře druhý zprava, zakladatel kanadského basketbalu Lyman Archibald vlevo dole.

původní osmnáctky Genzaburo Išikawa. Misi od něj podědil jeho potomek Takeši Išikawa, jenž působil ve vedení tamního basketbalu.

Bob Gailey představil basketbal v čínských přístavech Tchien-t' in a Šanghaj v roce 1895. Chytil se i u čínských studentů, kteří se vraceli ze zahraničí vyzbrojeni myšlenkou komunismu. Od třicátých let je basketbal v zemi s velkou zdí jasně nejoblíbenější kolektivní hra, zakořenil i v armádě a přestal být vnímán jako imperialistický import. Číňané basketbal naopak vyvezli do okolních zemí.

Na Filipínách zprvu místní sledovali americké vojáky a úředníky,

v roce 1910 se basketbal dostal do školních osnov a i tady dosáhl nebývalé popularity.

Dvěma kroky k reprezentačnímu zápolení byly basketbalové turnaje na Panamerické výstavě 1902 v Buffalu a olympijských hrách 1904 v St. Louis. Oba ovládl celek Buffalo Germans, vytvořený z hráčů tamní YMCA.

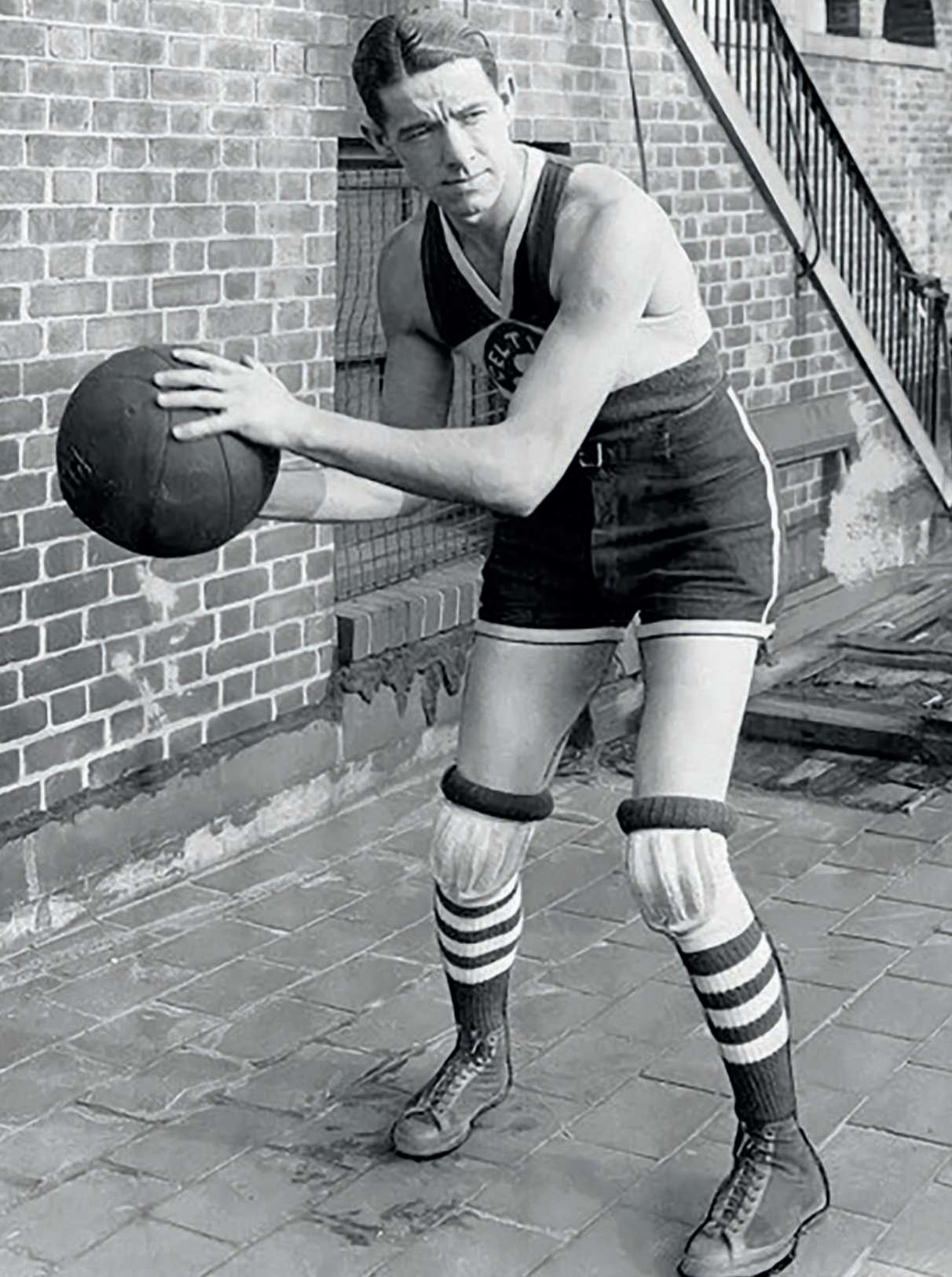
James Naismith se ještě dožil pravé olympijské premiéry, v roce 1936 stihl v Berlíně předat medaile třem nejlepším týmům. Američané – v sestavě s otcem litevského basketbalu Frankem Lubinem – zde založili svou sbírku zlatých medailí. Kanadským krajanům Naismith gratuloval ke stříbru a třetí skončili Mexičané.

Osmnáct Naismithových apoštolů

Historicky první basketbalový zápas si zahráli: John G. Thompson, Eugene S. Libby, Thomas D. Patton, Frank H. Mahan, Finlay G. MacDonald, William H. Davis, Lyman W. Archibald, Edwin P. Ruggles, William R. Chase, George R. Weller, Wilbert F. Carey, Ernest G. Hildner, Raymond P. Kaighn, Genzaburo Išikawa, Benjamin S. French, Franklin E. Barnes, George E. Day a Henri Gelan.

Nejaktivnějšími apoštoly se stali dva Kanadčané a jeden Japonec. Archibald posunul basketbal ze Springfieldu na východ Kanady, později vlastnil profesionální tým Warren Penns. Patton hru dostal nejen do Montrealu a Winnipegu, ale také do Indie, Koreje nebo Číny a řady evropských zemí. Išikawa basket představil ve své domovině.

Mahan, který později působil u YMCA v Severní Karolíně a trénoval americké vojáky na Floridě, je považován za autora názvu basketball.

KAPITOLA 2

Vzhůru na šňůru

Tvrký život prvních profesionálů

Tiny Reichert byl profesionálním basketbalistou. Už je to dávno, nepatřil tehdy k boháčům, sláva se ho jen dotkla. V novinách se o něm psávalo. O angažmá se nemusel bát, manažeři se o něj přetahovali. Lákal totiž publikum. Uvidíte nevídané, slibovaly plakáty. A tentokrát to dokonce byla pravda. Tiny byl totiž obr. Největší basketbalista vůbec.

Barnumské reklamě, žlutým plátkům nebo očitým svědectvím příliš věřit nelze. Zvláště těm, která hovoří o obrovi vysokém dvanáct stop, tři a tři čtvrtě metru. Většina se shoduje, že Gilbert Reichert, humorně přezdívaný Tiny – Drobek –, se postupně vytáhl do výšky přes 250 centimetrů. I nejkonzervativnější odhady 227 centimetrů z něj činí výjimečného muže. Velikost měl v genech, jeden z jeho bratrů měřil okolo 220 centimetrů.

Unikátem se Reichert stal i pro lékařskou vědu, je nejvyšším otcem historie. Gigantismem stížení lidé skoro vždy trpí neplodností, ale on se chlubil čtyřmi potomky.

S takovými parametry se dá hrát velké divadlo. A Tiny ze svého prokletí vytěžil, co se dalo. Mezi válkami byly populární lidovou zábavou cirkusy a monstrokabarety, Reichert s nimi vyrazil do světa. Od sud už to pro něj byl jen malý krůček k profesionálnímu basketbalu. Stejně potulně jako cirkusáci si tehdy vydělávali také mnozí sportovci.

◀ Nat Holman v dresu Original Celtics. Velká osobnost newyorské sportovní scény si v meziválečném období nesla přezdívku Mr. Basketball.

V roce 1936 ho zlanarili do vyhlášeného House of David, na cestách s ním strávil Reichert i podstatnou část války. Stejně jako jeho baseballový starší bratr vznikl tento tým ve stejnojmenné židovské sektě z Michiganu, jejíž muži si neholí vousy a nestříhají vlasy. A publikum bylo na podivnou partu náležitě natěšené. Odehráli až 250 zápasů za sezonu, někdy i čtyři denně.

Po čase už odlišné vyznání nebylo pro působení v týmu „Davidů“ na překážku a i ta image se dala nějak vyřešit.

Basketbal nebrali smrtelně vážně, jejich hlavním cílem bylo pobavit. Slušnou sportovní kvalitu ovšem dokazuje jejich opakovaná účast na akci World Professional Basketball Tournament v letech 1939 a 1940. Ještě v roce 1954 doprovázeli Harlem Globetrotters na jejich evropském turné. Byli natolik populární, že se na palubovkách zjevili i jejich černošští napodobovatelé, v parukách a s nalepenými vousy.

Reicherta si House of David nevzali kvůli výsledkům, jako pivotman byl mírně řečeno podprůměrný, ale jako lákadlo fungoval jedinečně. Po válce vousáče opustil, ale čekalo ho ještě jedno basketbalové angažmá. Přestoupil do týmu Detroit Clowns, doslova souboru klaunů hrajících basketbal. Poté se stal manažerem potulných Vagabond Kings.

Na začátku padesátých let opsala Reichertova dráha v zábavě obilouk. Vrátil se k cirkusu, vystoupil i v newyorské Madison Square Garden. Slavný producent Cecil B. DeMille ho angažoval do oscarového filmu Největší představení na světě (1952).

Když později Tinyho Reicherta vytáhli sportovní historici ze zapomenutí, dostalo se mu výjimečné nálepky nejvyššího hráče všech dob.

Krvavý sport

Basketbal se ve své rané fázi dal pojmut všelijak. Třeba jako nenáročná podívaná plná převleků.

Ale vedle toho býval k vidění i zcela jiný sport. Je libo nesmlouvavé souboje o míč plné strkanic, občas přecházející v rohování? I takto lze uspokojit publikum v tančírně, varieté nebo zbrojnici. Často zakouřené

Obr nastupuje do výtahu. Gilbert Reichert je považován za největšího basketbalistu všech dob.

a bídně osvětlené. Podlaha navoskovaná, nebo naopak omlácená, že třísky bolely už od pohledu.

Někde byly součástí hřiště také sloupy. Od té doby se pro podkošovou hru vžil termín post play. Šikovný basketbalista využil sloupu

jako clony a těsně před ním změnil směr, nebo se obraně na chvíli skryl.

Basketbal nebyl pro fajnovky a uměl diváky rozvášnit jako box nebo zápasení. Vlasy a vousy, jaké nosili hráči House of David, byly nesmírně nepraktické. Tahání a chytání za kdeco se nevymykalo z nepsaných pravidel. Zato podrazit soupeři nohy, to by se hráč hodně shodil. A jak v tomhle světě občas dopadali rozhodčí!

Aby hra odsýpala a nepřerušovaly ji auty, kolem hřišť si první profíci stavěli oplocení. „Po zápasech se na všech daly hrát piškvorky, jak byli otlaceni. U pletiva šlo o život,“ vybavil si jeden z průkopníků Joel Gotthoffer. Ke kratochvilím obecnstva patřily kopance do hráčů. Ani dámy se nenechaly zahanbit a bodaly hráče jehlicemi z klobouků.

Ploty se ukázaly jako nesmírně praktické i jinak: diváci na balkonech přestali odrážet míč a předměty létající z publika nedosáhly cíle. Tedy některé, třeba nedopalky od cigaret proletěly spolehlivě.

Někteří hráči si do zápasů brali nůž. Stačilo ho zastrčit do ponožky. Jistota je jistota.

Driblující drsníci si získali pojmenování *cagers*. Klecaři. Oplocení ve dvacátých letech sice zmizelo, i díky emancipaci publika, ale Amerika tak profesionálním basketbalistům přezdívala ještě dlouho poté.

S nečistou hrou se počítalo i v zákulisí. Přestupy „za pochodu“ nebyly problém, třeba i mezi rivaly v právě rozehrané zápasové sérii. Někteří hráči stíhali působit hned v několika týmech najednou.

Všechno to začali Němci

V dlouhém období od začátku století po druhou světovou válku se zrodily stovky, možná spíš tisíce týmů. Z kamarádů ze střední či sportovních sdružení, zpočátku jen s ambicí pokrýt nájem. Posun byl třeba, zvláště když od basketbalistů začala YMCA dávat ruce pryč. Ostatní sportovci si stěžovali, že je tahle hra až moc populární a v tělocvičnách si uzurpuje příliš místa.

A pak začal basketbal i vydělávat.

V konkurenci bylo nutné se odlišit, zabrala politika identit. Směr

Basketbalisté týmu House of David reprezentovali na hřištích židovskou sektu z Michiganu. Originálním vzhledem zaujali i soupeře z Harlem Globetrotters.

byl udán hned na startu: prvenství je přiznáváno týmu Buffalo Germans, který začal hledat soupeře roku 1895. Pozornost si získal triumfy na Panamerické výstavě roku 1902 a olympiádě v St. Louis v roce 1904, kde byl basketbal ukázkovým sportem. Jen málokdy našli někoho, kdo by se jim rovnal – ač zlé jazyky tvrdí, že se s pátráním po sobě rovných moc nenamáhali. Jejich nejdelší vítězná šňůra trvala 111 utkání a lemuji ji výsledky jako 134:0 nebo 104:8. Začala v roce 1908 a vydržela tři sezony, než je udolali Oswego Indians.

Ve dvacátých letech patřili mezi nejpopulárnější severská chlapiska Olson's Terrible Swedes, všichni čníci ke dvěma metrům. Jejich lídr Ole Olson vynikal na hřišti nečekanými zakončeními a mimo ně manažerskými nápady. V roce 1935 založil The All American Red Heads, nejslavnější ženský profesionální klub, jehož členky se staly hrdinkami reportáže v magazínu *Life*. Jak název napovídá, všechny členky byly zrzavé, přirozeně či s dopomocí. Tým byl dost populární na to, aby měl hned dvě odnože, Ozark Hillbillies a Famous Red Heads. A hrát vydržel půl století, zanikl až roku 1986.

Objevily se i celky složené z původního amerického obyvatelstva, rychlostí a úskočností prý na palubovkách překonávaly výškový deficit. Sioux Travelers-Warriors na cestách propagoval slogan: „Indiáni na válečné stezce... za skalpem všech klubů.“

Originál z Pekelné kuchyně

Zapojili se i Irové z manhattanské Hell's Kitchen, jejich celek New York Celtics se rodil už roku 1911, ale teprve po první světové válce a konci epidemie španělské chřipky dosáhl za šéfování manažera Jima Fureyho proslulosti. Už jako Original Celtics nehleděli na etnický původ a největšímu z amerických velkoměst začali dominovat. Odstavili i rivalské New York Whirlwinds, projekt tehdejšího šéfa Madison Square Garden. Díky pověsti dostávali pozvání i ze vzdálenějších míst, nacestovat Celtics dokázali okolo 250 tisíc kilometrů za rok. Vyhrávali přes 90 procent zápasů a vysloužili si neoficiální titul světových šampionů. Jejich taktické inovace v útoku a zejména obraně mají odezvu dodnes.

V roce 1923 už tak vynikající kádr doplnil Joe Lapchick. Big Czech se mu přezdívalo. Nepřerostl sice dva metry, ale mezi podkošové legendy své éry se snadno přičlenil. Na hřištích vydržel až do 37 let a odcházel s potleskem. O živobytí se mu poté postarala St. John's University, jejíž tým pak bojoval o vavříny s jinou newyorskou školou, City College of New York (CCNY). Tu pro změnu vedl Lapchickův bývalý neméně slavný spoluhráč Nat Holman. A pak přišla Lapchickova etapa v New York Knicks, kterou nelze odbýt jen pár odstavci.

Dres Joea Lapchicka z dvacátých let byl v roce 2019 vydražen za sumu přesahující 150 tisíc dolarů (přes tři a půl milionu korun). To je v této kategorii rekord.

Filadelfii nejlépe reprezentovali židovští mladíci The SPHAs, kteří zahajují činnost ve válečném roce 1918. U této zkratky už zůstali, přestože s nimi stejnojmenná židovská organizace brzy přerušila spolupráci. Vžila se pro ně přezdívka „Wandering Jews“ (Putující Židé), protože postrádali domovské hřiště.

Sběratelé titulů z lokálních soutěží ve východní Pensylvánii se do toho uměli opřít. „V každém zápase bitka, garantováno!“ lákali diváky. Přes hracího manažera Eddieho Gottlieba zvaného Mogul jsou spjati s Philadelphia Warriors, prvními vítězi BAA z roku 1947.

I další města měla své hrdiny, kteří se později usadili v různých ligách a pracovali se k titulům z prestižních akcí:

Cleveland Rosenblums (1919), vlastně židovským podnikatelem se slovenskými kořeny Maxem Rosenblumem. Dominantní síla v soutěži American Basketball League.

Indianapolis Kautskys (1928), láska česko-amerického obchodníka Franka Kautského s titulem z klubového mistrovství světa, pod názvem Jets účastníci NBA.

Rochester Seagrams, založení v roce 1923. V nejlepší lize světa pokračují dodnes a říkají si Sacramento Kings.

Pouť černých mladíků

Cestu k basketbalu si našla i černošská komunita. V roce 1904 jí ho ukázal washingtonský tělocvikář Edwin Henderson. On sám ho poznal během letních učitelských kurzů na Harvardu.

Poválečnému New Yorku nejprve vládli Commonwealth Big 5, jenže si dostatečně početné obecnstvo nezískali a brzy skončili. Přenechali tím prostor New York Renaissance. Klub byl založen v roce 1923

Dámy z The All American Red Heads se chystají na zápas, vlevo Red Masonová, vedle ní Myrtle Wallaceová.

karibským imigrantem Bobem Douglasem jako Spartan Braves of Brooklyn, domov – a poté i jméno – mu poskytlo harlemské Renaissance Ballroom & Casino. Ke špičce té doby se prodral, když ho ekonomická krize vytlačila na šňůru po Americe. Pouze příjemné momenty však na ní basketbalisté nezažívali. Vydělali si na prvotřídní autobus, který často musel posloužit i jako jídelna či hotel.

V letech 1932 až 1936 se Rens ustálila sestava a na výsledcích to bylo znát, vrcholem byla sezona 1933/1934, kdy měli bilanci 134:7. Jejich vítěznou sérii uťali po 88 zápasech Original Celtics.

Rens svou vládu v této basketbalové dekádě podtrhli roku 1939 triumfem na prvním World Professional Basketball Tournamentu v Chicagu, tři tituly v řadě získali na Cleveland Pro Tournamentu, dvakrát ovládli New York State Pro Tournament.

Rens ovšem nemládli a před válkou se jim vyrovnala konkurence. Z Chicaga se drali Harlem Globetrotters židovského manažera Abea Sapersteina. Na začátku čtyřicátých let Rens ve vzájemných soubojích o pozici nejlepšího černošského celku přišli. Navíc se rozštěpili, část skvady už jako Washington Bears slavila titul klubového mistra světa v roce 1943.

V poválečných letech New York Rens paběrkovali, ač se marně pokoušeli zachránit se vstupem do BAA. V posledním tažení se zapojili pod názvem Dayton Rens do National Basketball League, ale slučování s BAA v roce 1949 se jich znovu netýkalo. Do NBA z kádrů Rens nakonec nahlédli jen jednotlivci.

Co zbývalo z někdejší velké meziválečné trojky SPHAs, Celtics a Rens, to mocný Abe Saperstein na konci čtyřicátých let pohltil a nechal zmutovat v soupeře pro své kvetoucí Globetrotters.

Draci ze San Franciska

K pozoruhodným úkazům na basketbalové scéně pak patřili i Hong Wah Kues (Stateční čínští bojovníci), sanfranciská parta amerických Číňanů, jež se po Americe rozjela v roce 1939. Ve svém etniku byli průkopníky.

Menší, zato rychle hrající a na kombinaci sázející hráči, se sešli z podnětu účetního Jamese W. Portera, ale začlenili se do Sapersteinyvy stáje. Stali se sice miláčky publika, ale o rasové stereotypy nebylo při jejich prezentaci nouze. Začátek války v Pacifiku jejich činnost utál po pouhých dvou sezonách.

Od Němců přes Židy až po Číňany, celé to byla zábava míjející se s dnešní korektností. Hrála divákům na první signální. Bizarnostmi, klauniádami, násilím, utvrzováním v předsudcích. Kdo by nebyl zvědavý na dvouapůlmetrového klauna s míčem? Ale i na dobrý basketbal se občas prostor našel. Stále lépe organizované ligy měly u klasických *cagers* z čeho čerpat a nakonec je zcela vysály.

Nejlepší hráči dekád

1890–1899: Al Cooper, Snake Deal, Jack Porter, Sandy Shields, John Wendelken

1900–1909: Joe Fogarty, Harry Hough, Bill Keenan, Andy Sears, Ed Wachter

1910–1919: Jack Inglis, Will Madden, Chief Muller, Cum Posey, Barney Sedran

1920–1929: Johnny Beckman, Benny Borgmann, Dutch Dehnert, Nat Holman, Joe Lapchick

1930–1939: Tarzan Cooper, Leroy Edwards, Pop Gates, Fats Jenkins, Hank Luisetti

1940–1949: Bob Davies, Joe Fulks, Bob Kurland, Bobby McDermott, George Mikan

KAPITOLA 3

Růžové vyhlídky halasně ligy

**Předchůdci NBA
doplatili na zlé časy**

Královnou basketbalových lig založili lidé od hokeje a krasobruslení, National Basketball Association čili NBA se zrodila kolem velkých hal po druhé světové válce. Dávno před nimi si čáku na úspěch s basketbalem dělali funkcionáři z amerického fotbalu, kteří v roce 1925 ustavili American Basketball League. A jejich snaha rozhodně nebyla beznadějná, základy byly položeny správně.

Zlatý věk amerického sportu zrovna vrcholil, nastal čas na pořádkovou basketbalovou ligu.

Chybět nemohl George Halas, rodák z chicagské čtvrti Pilsen se v těchto dobách nachomýtl ke všemu důležitému, co se ve sportovním světě událo. Označení Mr. Everything k němu sedí.

Američan českého původu byl multitalent. Už jako hráč vynikl mezi fotbalisty, basketbalisty i baseballisty, krátce po válce si zahrál v MLB za slavné New York Yankees. V téže době převzal fotbalový tým Decatur Staleys, který přejmenoval na Chicago Bears. Coby majitel figuroval u založení National Football League v roce 1920. Zároveň byl u týmu hrajícím trenérem, odsud jeho další přezdívka Papa Bear. Na osmi chicagských titulech v NFL se podílel jako klubový majitel, na šesti jako kouč a na jednom jako hráč. Jeho dcera Virginia Halasová McCaskeyová vlastní Bears dodnes.

V roce 1925 se Halas vrátil i k basketbalu, oslovil ho multimilionář Max Rosenblum. Žid narozený na dnešním východním Slovensku měl podíl ve fotbalových Cleveland Bulldogs, ale chtěl víc. A tak se zrodily celky Chicago Bruins a Cleveland Rosenblums. Další milionář George Preston Marshall ještě před svou dlouhou fotbalovou etapou vstoupil

do ABL s Washington Palace Five. Přezdívalo se jim Prádelníci podle Marshallova hlavního byznysu.

Zbýlymi zúčastněnými kluby byly Boston Whirlwinds, Brooklyn Arcadians, Buffalo Bisons, Detroit Pulaski Post Five, Fort Wayne Casseys a Rochester Centrals.

Do čela nové soutěže se coby prezident a sekretář postavil Joseph Carr, zkušenosti už měl bohaté díky pozici šéfa National Football League. Jedním z jeho úkolů bylo sjednotit pravidla. Deska za košem byla povinná, zato klec kolem hřiště zakázaná, hráči se poprvé mohou vyfaulovat. Zapovězen byl dvojitý driblink, pravidlo tří útočných sekund pod košem ustaveno.

Filozofie byla jasná. Majiteli klubů mají být dobře zajištění podnikatelé. Je třeba podepsat nejlepší dostupné hráče, a to v rámci exkluzivních smluv. To byla novinka, ale měsíční odměna až 1500 dolarů (průměrný dělník si tehdy přišel na 60 dolarů) jim leccos vynahradila. A nakonec bylo třeba zvát diváky do prvotřídních hal, otevřeli si dveře i do Philadelphia Areny nebo newyorské Madison Square Garden. Pak už se nic nemůže pokazit. Nová liga bude vydělávat, když se slušně vede dalším čerstvě založeným soutěžím, hokejové NHL i fotbalové NFL. O zavedených baseballových ligách nemluvě, National League se tehdy hrála už skoro půlstoletí, American League necelé čtvrtstoletí.

Kluby však pouze z ABL živy nebyly, kromě čtyřicítky zápasů ligových stihaly i podobný počet exhibičních soubojů, za kterými vyrážely do neligových měst.

Sprav, co není rozbité

Skvělou posilou pro basketbalovou ligu byli Original Celtics, nejlepší „potulný“ tým ovšem nevstoupil úplně dobrovolně, ke členství byl do-tlačen. Krátce po startu sezony 1926/1927 nahradili Celtics klub z Brooklynu, vyhráli 32 z 37 zápasů a získali titul. A za rok znovu slavili. Jejich dominance se náhlejevila jako škodlivá, nový ligový prezident

George Halas je barvitou postavou americké sportovní scény – ale nejen jí. Coby voják se zúčastnil obou světových válek.

John J. O'Brien vyvolal hlasování o osudu klubu, který se nemohl moc bránit. Jim Furey, majitel Celtics, právě seděl v Sing Singu.

Verdikt zněl: Rozpustit tým!

To se newyorským Celtics vyplatilo, zavdat si s vnitrozemci... Divácký problém v ABL se tím stejně nevyřešil. Počínající ekonomická krize byla až příliš silným faktorem.

Podnikavý Rosenblum, který se z poslíčka vypracoval na manažera a z manažera na majitele největšího obchodního domu v Clevelandu,

nicméně mohl slavit. Věděl, jak si zajistit úspěch. Prostě si ho koupil. Ze Celtics přivedl čtveřici hvězd včetně Joes Lapchicka, jehož nechal koučovat. Byly z toho dva tituly.

Coby vyhlášený inovátor se George Halas pokusil vylepšit i basketbal, napadlo ho zavést bílý míč, který by byl lépe vidět. Zůstalo však jen u jednoho utkání s *ghost ballem*, jak byl albín překřtěn.

V roce 1930 dal Rosenblum svým hrdinům za výhru ukovat prsteny, což se v basketbalu stalo zvykem mnohem, mnohem později. V baseballu se o tři roky dříve okroužkovali NY Yankees po triumfu ve Světové sérii, ale památeční šperk se pravidelně dává až od roku 1932.

Clevelandu se i u diváků vedlo dobře, v průměru měl takřka desetitisícovou návštěvnost. Zato Halas, ve fotbale zvyklý vyhrávat, nedostal své basketbalisty do play off ani jednou. A že zkusil leccos, rozehrávačskou legendu Nata Holmana, Milase „Slima“ Shouna, jenž byl s 211 centimetry nejvyšším basketbalistou této éry, některé ze svých fotbalových hvězd... Z českých jmen se na jeho soupisce objevují Steve „Red“ Barak nebo Frank „Dutch“ Krizenecky.

John David „Honey“ Russell, jeden z prvních mistrovských basketbalistů v ABL, vkročil mezi profesionály už jako jinoch, a tak stihl během takřka tří dekád odehrát těžko představitelných 3200 zápasů. Po válce stavěl první kádr Boston Celtics, trenérsky je spjat hlavně s basketbalisty Seton Hall University.

Nakonec zasáhla Velká deprese, počet klubů v ABL klesal. Bláznivá sezona 1930/1931 vše podtrhla. Rosenblums skončili, majitel už

na ně neměl finance. Stejně tak Halas ruší Bruins a na čas se věnuje jen fotbalu. Toledo Red Men Tobaccos, které stáhlo hvězdy Lapchicka, Dutche Denherta nebo Peta Berryho, se trápí, končí poslední. Liga se ještě zkusí rozšířit, místo toho jí však zvoní umíráček.

Umavněný basketbal

Ambice profesionálních klubů se na dalších patnáct let umravňují, až po válce zase přijde čas velkých projektů. Do té doby se chodí hlavně na zápasy vysokoškolských týmů, exhibice, vrcholem jsou jednorázové turnaje v čele s World Professional Basketball Tournamentem v Chicagu, hraným od roku 1939. Rosenblum svou vášeň sytí alespoň vlastní krátkodobou soutěží v Clevelandu.

K tomu se rodí menší ligové projekty, včetně stejnojmenného nástupce American Basketball League. John O'Brien se nevzdal svých plánů a zkusil to zase.

V New Yorku si dávno předtím udělal jméno jako rozhodčí a organizátor. Pískal všechny domácí zápasy slavného černošského týmu New York Renaissance a vedle toho zakládal místní soutěže. Interstate Basketball League (1915–1920), Metropolitan League (1922–1928) i National League (1926–1927) byly O'Brienovy projekty. Jeho profesní dráha, kdy vystřídal posty tajemníka newyorského starosty či viceprezidenta železnic, jeho sportovním ambicím jistě neškodila.

Prvními profesionály s kořeny v českých zemích nebo na Slovensku byli Willie Dusanek (kariéra 1911–1917) a Johnny Novak (1912–1917).

Po krachu „velké“ ABL udržel její zbytky coby novou Metropolitan League a v roce 1933 je po nalákání silných Philadelphia SPHAs a Trenton Moose stará značka zase na světě. Další pokus trval přes dvacet let. Jako osvědčený diktátor ho O'Brien táhl ze své kanceláře na

Wall Street. Soutěž hrálo víc týmů, ovšem hlavně v menších městech kolem New Yorku a Filadelfie, a tak byl její dosah omezený. Obvykle vítězili SPHAs.

Svých prvních profilig se basketbalová scéna v Americe dočkala už roku 1898, zápolilo se však na regionální úrovni. Na počátku byly Massachusetts Basketball League a především National Basketball League, první toho jména. Soutěž zprvu zůstala omezena na oblast Filadelfie, následně se rozmáchla až k New Yorku, 18 týmů z ní činí úctyhodný kolos. Začalo to utkáním Trenton Potters, kteří našli domov v zednářském chrámu, pojal až 1500 diváků. Prvním dominantním týmem se stali newyorští 23rd Street Wanderers.

Všechny zápasy New York State League (1920–1921) se hrály ve zbrojnicích, a tak všichni hráči museli vstoupit do Národní gardy, aby měli na palubovky přístup. S koncem sezony ji zase opustili.

Zájem byl velký. Možná až moc velký. Například Massachusetts Central League přitáhla v ročníku 1902/1903 skoro čtvrt milionu platících diváků. Do pěti let však mezi soutěžemi propukly zničující platoové války.

Posun v ambicích přinesla Central Basketball League (1906–1912) konaná v Ohiu a Pennsylvánii, klubům vypsala přes 70 zápasů za sezonu. Roku 1911 se rodí i World Series jako zápolení šampionů jednotlivých soutěží.

Během prvních padesáti basketbalových let se v Americe objevilo na dvacet soutěží velkých, hlavních, a přes šedesát sekundárních. Řada hráčů však tehdy působila hned v několika týmech najednou, mezi soutěžemi přebíhala, než ABL pravidla přenastavila.

Není amatér jako amatér

Na Středozápadě se poměrně nenápadně vynořila konkurence pro ABL. Z basketbalového nadšení ve státech Indiana, Illinois, Michigan nebo Ohio.

Zatímco ABL byla pojata velkoryse, vše muselo být co největší a nejzářivější, její hlavní rival začal mnohem opatrněji. Rodí se jako firemní liga, ovšem dvě gumárny z Akronu vezmou souboj tak prestižně, že nálepka amatérství brzy odpadne. Celkům Akron Firestone Non-Skids a Akron Goodyear Wingfoots se musí ostatní přizpůsobit.

Fort Wayne v lize reprezentují General Electric. Warren Penns zvedají prestiž, klub totiž vlastní Lyman Archibald, jeden z původní osmnáctky hráčů, na kterých si James Naismith zkoušel roku 1891 čerstvě vymyšlenou hru.

V polovině třicátých let soutěž působí jako Midwest Basketball Conference, v roce 1937 se mění v National Basketball League a buduje profesionální zázemí. Lpění na pravidlech postrádá důslednost ABL. Parametry hal, délka hrací doby, počet odehraných zápasů... Variabilitě se alespoň zpočátku mnoho mezí nekladlo.

Na scéně NBL se objevili hned tři muži československé krve s vlastním týmem. V roce 1939 se vrací George Halas a jeho Chicago Bruins. Zároveň se v roce 1940 probíjejí do finále World Professional Basketball Tournamentu, kde prohrávají s Harlem Globetrotters.

Frank Kautsky slavil s Indianapolis Kautskys během jejich dvacetiletky velké úspěchy, dovedl plnit patnáctitisícový stánek Hinkle Fieldhouse, největší v National Basketball League. Za války sice činnost klubu omezil, ale po ní triumfoval na klubovém šampionátu v Chicagu a klub se prosadil i do NBA.

Edward Ciesar, dealer automobilky Chrysler, si s kluby Whiting Ciesar All-Americans a Hammond Ciesar All-Americans na konci třicátých a začátku čtyřicátých let dobrou pověst nezískal. Míval totiž potíže s dodržováním smluv.

Válka a změny

Druhá světová válka basketbalovou scénu tvrdě zasáhla. Vlastně ji rozmetala. V ročníku 1942/1943 zbyly čtyři týmy v NBL a pět v ABL. Krize je ovšem příležitost.

Jako první se jí chopil Fred Zollner, jehož součástky do letadel a automobilů poháněly válečnou mašinerii. Tým Fort Wayne Zollner Pistons (dnes Detroit Pistons) si stáhl „dělníky“, kteří mu v produkci pomohou. Shodou okolností šlo o největší basketbalové hvězdy dekadý. Třeba střelce Bobbyho McDermotta, velké křídlo v dnešním slova smyslu. Nebo rychlého atleta Buddyho Jeannetta. Body a s nimi výhry se jen hrnuly.

Jiní navázali. Chicago Studebaker Flyers postavili po bok obřího pivota Mika Novaka černošské hráče z Harlem Globetrotters, ale zásadnějšího úspěchu nedosáhli. Obdobný tah Toledo Jim White Chevrolets skončil dokonce bez jediné výhry.

Hinkle Fieldhouse v Indianapolisu je perlou architektury i jedním ze svatostáneků amerického basketbalu. V roce 2028 oslaví stovku.

Během války se zároveň formovaly americké „Dukly“, tedy týmy kolem jednotlivých vojenských přijímačů, jež se na hřišti poměřovaly s vysokoškoláky. The Great Lakes Naval Training Center Bluejackets měli celkovou bilanci 130:16. V týmu z Norfolk Naval Training Center využili dva pozoruhodné rozehrávače, Williamu „Redu“ Holzmanovi tu dělal náhradníka Arnold „Red“ Auerbach. Po letech se oba zrzkové s židovskými kořeny budou střetávat jako trenéři NY Knicks a Boston Celtics.

Válka zahýbala i s basketbalovou taktikou. Obrana je na souhru těžší a časté změny v kádru jí nesvědčí, a tak je potřeba vsadit na útok. Hráči si předávají snadněji zkušenosti a dovednosti, čímž narůstá jejich kvalita. V sezoně 1940/1941 střílely týmy NBL v průměru 30 bodů za zápas, o čtyři roky později přes 51. V ABL se posunou z 36 bodů na 56.

Leccos změnilo ještě jedno pravidlo, vojenské. Americká armáda měla u rekrutů výškový limit 198 centimetrů, námořnictvo dokonce jen 193 centimetrů. Bylo jisté, že dvoumetroví kolohnáti zůstanou doma, a tak se kolem nich stavěla taktika. Zrodila se tradiční představa o basketbalistovi.

NBA a ti druzí

Konec druhé světové války nakopl sportovní scénu. Vracejí se stovky a tisíce hráčů a mnozí hledají uplatnění. Stejně tak narůstá divácká obec, která nehodlá na zábavě šetřit čas ani peníze. Příležitost chytí do rukou newyorský novinář Max Kase a přesvědčí dostatečný počet důležitých lidí, rodí se Basketball Association of America. Z ABL se stává druhořadá soutěž, zvláště když z ní v roce 1947 do BAA zamíří silní Baltimore Bullets.

I NBL se ocitá v potížích, své oddané fanoušky má, jenže často v desetitisíkových městech. K jejímu rozvratu napomohl velikášský podnikatel Maurice White. Když jeho Chicago American Gears přišli dodatečnou úpravou pravidel v roce 1947 o titul, odešel a založil šestnáctičlennou Professional Basketball League of America (PBLA), ve

kteřé všechny týmy vlastnil. Od Atlanty po Tulsu, od New Orleansu po St. Paul v Minnesotě. Hrálo se však jen 18 dní, než soutěž zrušili, cestovní náklady se ukázaly jako neudržitelné. White „prodal“ své největší hvězdy, přesto se nervově zhroutil, upadl do dluhů a byl stíhán finančním úřadem.

NBL tímhle dobrodružstvím přišla o Chicago, svůj největší trh. Alespoň mohla nabídnout skvělé hráče, a tak dosáhla sloučení s BAA. Roku 1949 vzniká National Basketball Association.

Pozvánky do NBA se z NBL dočkaly kluby Fort Wayne Zollner Pistons, Anderson Packers, Tri-Cities Blackhawks, Denver Nuggets, Indianapolis Kautskys, Minneapolis Lakers, Oshkosh All-Stars, Rochester Royals, Sheboygan Red Skins, Syracuse Nationals a Waterloo Hawks. Většina z nich brzy zkrachovala, některé však pomáhaly psát dějiny.

Nejčeskoslovenštější klub

Ale i obnovená ABL měla po válce své hvězdy, často své umění ukazovaly v rámci dvojprogramu před zápasy BAA a NBA. Za Wilkes-Barre Barons, kteří soutěži vévodili na přelomu čtyřicátých a padesátých let, zářil Bill Chanecka, na jaře nasázel historický rekord 58 bodů. Za Barons tehdy nastupovali i jeho koučující bratr Steve, John Rusinko nebo Johnny Ezersky, který se v roce 1951 prosadil na pozici nejlepšího ligového střelce. Tak „československý“ tým v Americe ještě neměli.

Dva roky před Ezerským si během působení v Paterson Crescents střeleckou korunu odnesl pro změnu Dick Holub. Do ABL zamířil po svém působení v NY Knicks, vedle toho trénoval a učil studenty na Farleigh Dickinson University.

Smutný byl osud Joea Polchy, dalšího hráče z ABL s československými kořeny. Napadení Spojených států Japonskem v prosinci 1941 zažil přímo v Pearl Harboru. Z války si odnesl podlomené zdraví, tuberkulózu mu diagnostikovali v roce 1944 během osvobozování ostrova Saipan. Po návratu se k basketbalu krátce vrátil v dresu Troy Celtics, nástupci těch originálních, ale zdravotní komplikace mu život významně zkrátily.

Polcha spolu s Charliem Lacinou přihrávali na koše Irvingovi „Ashovi“ Resnickovi. Potomek ruských Židů se stal v ročníku 1946/1947 nejlepším střelcem ABL, na vrchol se však dostal až ve zcela jiném světě. O rozvoj kasin v Las Vegas se zasloužil jako málokdo, stále krok před federálními agenty. Do města přivedl boxerské zápasy, třeba pochybný duel Sonnyho Listona s Muhammadem Alim. Předpokládá se, že byl zapleten do Listonovy smrti. A kdo by pochyboval o jeho poctivosti: v sedmdesátých letech pod jeho autem našli několik ruliček dynamitu. V domě po Resnickovi natáčel režisér Martin Scorsese mafiánské drama Casino (1995).

Systém nižších profesionálních soutěží ve Spojených státech pokračoval Eastern Professional Basketball League, která přebrala řadu týmů a hráčů od American Basketball League. Vznikla roku 1946 v Pensylvánii, v sedmdesátých letech se přejmenovala na Eastern Basketball Association, v roce 1978 na Continental Basketball Association. Ta se pak stala farmářskou ligou NBA, než roku 2001 vznikla National Basketball Development League (NBDL), dnes NBA G League.

Přehled vítězů v soutěžích předcházejících NBA

MIDWEST BASKETBALL CONFERENCE

1936: Chicago Duffy Florals
1937: Fort Wayne General Electrics

NATIONAL BASKETBALL LEAGUE

1938: Akron Goodyear Wingfoots
1939: Akron Firestone Non-Skids
1940: Akron Firestone Non-Skids
1941: Oshkosh All-Stars
1942: Oshkosh All-Stars
1943: Sheboygan Red Skins
1944: Fort Wayne Zollner Pistons
1945: Fort Wayne Zollner Pistons
1946: Rochester Royals

1947: Chicago American Gears
1948: Minneapolis Lakers
1949: Anderson Duffey Packers

WORLD PROFESSIONAL BASKETBALL TOURNAMENT

1939: New York Rens
1940: Harlem Globetrotters
1941: Detroit Eagles
1942: Oshkosh All-Stars
1943: Washington Bears
1944: Fort Wayne Zollner Pistons
1945: Fort Wayne Zollner Pistons
1946: Fort Wayne Zollner Pistons
1947: Indianapolis Kautskys
1948: Minneapolis Lakers

MADISON SQ GARDEN

TONIGHT HOCKEY
RANGERS $\frac{1}{2}$ VS TORONTO
MON BASKETBALL
KNICKS $\frac{1}{2}$ VS PHILA
THURS SONJA HENIE

ATS

Medick's

FRESH FRUIT

ORANGE DRINK

Medick's

ORANGE DRINK

SPORTS DRIVE IN

S BAR

TIPOLI

KAPITOLA 4

Sen pana Kaseho

Jak newyorský novinář vymyslel NBA